

Svetozar Tanasković¹

Konkurentna pozicija Srbija u 2018. godini prema Izveštaju Svetskog ekonomskog foruma

1

Fondacija za razvoj ekonomske nauke (FREN), kao lokalni partner Svetskog ekonomskog foruma (SEF), ovom sažetom studijom ima za cilj da prikaže poziciju Srbije prema dostignutom nivou konkurentnosti za 2018. godinu na osnovu novog revidiranog indeksa globalne konkurentnosti IGK v4.0. Pozicija Srbije će biti analizirana u odnosu na zemlje iz njenog neposrednog okruženja, ali i na osnovu faktora koji su doveli do promene u indeksu i rangu u odnosu na prethodnu godinu i tako uticali na postizanje aktuelne pozicije Srbije. U dodatku na kraju ove analize nalazi se objašnjenje inoviranog metoda na osnovu kojeg se od ove godine formira Indeks globalne konkurentnosti (IGK) i na bazi kojeg se vrši rangiranje, šta je to konkurentnost zemlje i šta su najčešće nedoumice kad je termin „konkurentnost“ u pitanju.

Analiza konkurentnosti za 2018. godinu

Prema podacima iz izveštaja Svetskog ekonomskog foruma u **2018.** godini Srbija je zauzela **65.** poziciju na rang listi koja obuhvata 140 zemalja sa zabeleženom vrednošću IGK od **60,9**. Usled značajnih metodoloških promena koje SEF primenjuje od ove godine za računanje IGK potrebno je naglasiti da se teoretska vrednost indeksa sada kreće u intervalu od 0 do 100. **Pošto je sprovedena detaljna revizija načina računanja IGK, podaci za 2018. godinu više nisu uporedivi sa podacima iz prethodnih izdanja izveštaja SEF o globalnom stanju konkurentnosti zemalja.** Da bi se ipak omogućilo praćenje stanja, nova metodologija je primenjena na podacima iz 2017. godine tako da su dobijeni uporedivi podaci o IGK kao i promeni pozicije zemalja na rang listi u odnosu na prošlu godinu. Ovogodišnji izveštaj SEF-a obuhvata 140 zemalja, što predstavlja povećanje obuhvata za tri zemlje u odnosu na prethodnu godinu. Ponovo su uključene BJR Makedonija, Bolivija, Obala Slonovače, Burkina Faso i Angola, dok su Madagaskar i Butan izostavljeni iz ovogodišnjeg izveštaja. Na osnovu preračunatih vrednosti za 2017. godinu u Tabeli 1. vidimo da su gotovo sve zemlje iz okruženja ostvarile napredak meren novim, osim u slučaju Bosne i Hercegovine koja je ostvarila nešto nižu vrednost, Hrvatske koja je ponovila rezultat iz 2017. godine i Makedonije za koju nema podataka za poređenje pošto nije bila uključena u prošlogodišnji izveštaj.

Tabela 1. Indeks globalne konkurentnosti (2017-2018.)

	2017	2018	Promena u odnosu na prethodnu godinu
Albanija	57,3	58,1	↑
Bosna i Hercegovina	54,5	54,2	↓
Bugarska	62,4	63,6	↑
Hrvatska	60,1	60,1	-
Mađarska	63,4	64,3	↑
BJR Makedonija	n/a**	56,6	-
Crna Gora	58,2	59,6	↑
Rumunija	62,2	63,5	↑
Slovenija	68,5	69,6	↑
Srbija	59,2	60,9	↑

Izvor: WEF 2018.

**Usled nemogućnosti da se prikupe podaci za BJR Makedoniju u 2017. godini vrednosti indeksa nije obračunata za ovu godinu

¹ FREN

Od posmatranih zemalja, najveće povećanje vrednosti IGK računato prema novoj metodologiji zabeležila je Srbija sa rastom indeksa za 1,7 poena na trenutnih 60,9 poena od maksimalnih 100. Vrednost koju je zabeležila Srbija je blago iznad prosečne vrednosti IGK za sve zemlje u uzorku. Značajnu promenu zabeležile su i Crna Gora, Bugarska, Rumunija i Slovenija u intervalu 1,1-1,7 poena u odnosu na preračunate rezultate iz prošle godine.

Imajući u vidu novu skalu prema kojoj se računa IGK u odnosu na prošlu godinu Srbija je ostvarila napredak od 2,87% odma ispred Crne Gore i Rumunije sa rastom od 2,41% odnosno 2,09%. Najbolju poziciju na rang listi konkurentnosti u 2018. godini zauzele su SAD sa vrednošću IGK od 85,6 poena. Drugu poziciju sa 83,5 poena obezbedio je Singapur, dok je Nemačka na trećoj poziciji sa 82,8 poena. Na četvrtom mestu se nalazi Švajcarska koja je u proteklih devet godina prema staroj metodologiji konstantno zauzimala prvu poziciju. Ipak kada se nova metodologija primeni na podatke iz 2017. godine ispostavlja se da nije došlo do promena rangova za ove četiri zemlje. Prema novoj metodologiji najveći napredak u vrhu liste sa skokom od tri mesta u odnosu na prošlu godinu ostvario je Japan koji se sada nalazi na petoj poziciji. Najveću pozitivnu promenu rangova u odnosu na prethodu godinu ostvarili su Oman sa unapređenjem za 14 mesta, zatim Filipini sa skokom od 12 mesta na listi i Sejšeli koji su poboljšali rang za 10 pozicija. Najveće pogoršanje su ostvarili Venecuela sa padom od 10 mesta, Panama koja je pogoršala svoju poziciju za 9 mesta i Mozambik i D.R. Kongo koji su pali za osam mesta u odnosu na rang iz prošle godine.

Promene vrednosti IGK za Srbiju i zemlje iz okruženja su se odrazile i na rang ali samo u slučaju pet zemalja. Podaci o ostvarenim pozicijama u ovoj godini prikazani u Tabeli 2 pokazuju da je Srbija poboljšala poziciju za pet mesta u odnosu na rang koji bi zauzimala 2017. da je IGK računat na osnovu ovogodišnje metodologije. Napredak su ostvarile i Albanija i Crna Gora za četiri i dva mesta respektivno. Bosna i Hercegovina usled blago lošijeg rezultata je pogoršala svoju poziciju za jedno mesto na listi dok je Hrvatska zabeležila pad od dva mesta na listi. Ostale zemlje uprkos ostvarenom poboljšanju mereno IGK zadržale su iste pozicije. Prema ovogodišnjem izveštaju u odnosu na posmatrane zemlje Srbija je bolje plasirana od Hrvatske, Crne Gore, Makedonije, Bosne i Hercegovine i Albanije. Ovo je značajna promena ako se uzme u obzir da je Srbija prema prethodnim izveštajima osim u slučaju Bosne i Hercegovine bila uvek lošije plasirana u odnosu na navedene zemlje. Preostale zemlje regiona su i dalje ispred Srbije sa razlikom koja je najmanja u slučaju Rumunije - dva mesta, dok je Slovenija bolje plasirana za 30 pozicija.

Tabela 2. Rang zemalja prema Indeksu globalne konkurentnosti (2017-2018.)

	2017 ¹	2018 ²	Promena u odnosu na prethodnu godinu
Albanija	80	76	▲
Bosna i Hercegovina	90	91	▼
Bugarska	51	51	-
Hrvatska	66	68	▼
Mađarska	48	48	-
BJR Makedonija	n.a.**	84	-
Crna Gora	73	71	▲
Rumunija	52	52	-
Slovenija	35	35	-
Srbija	70	65	▲

Izvor: WEF 2018.

1) izveštaj obuhvata 137 zemalja

2) izveštaj obuhvata 140 zemalja

**Usled nemogućnosti da se prikupe podaci za BJR Makedoniju u 2017. godini vrednosti rang nije obračunat za ovu godinu.

Na osnovu detaljnog pregleda ostvarenih rezultata na nivou pojedinačnih stubova konkurentnosti može se zaključiti da je u odnosu na 2017. godinu zabeleženo poboljšanje kod svih stubova osim kod stuba koji prati razvijenost i kvalitet institucija, gde je zabeleženo pogoršanje ove bazične dimenzije konkurentnosti. Među stubovima koji su najviše doprineli poboljšanju pozicije ističu se: Makroekonomska stabilnost, Finansijski sistem, Sposobnost za inoviranjem, Veštine i Tržište dobara. Najveći napredak

ostvaren je unutar stuba Makroekonomsko okruženje od 5 poena u odnosu na vrednost iz prethodne godine. Treba istaći da je način izračunavanja vrednosti indeksa za ovaj stub pretrpeo osetnu promenu u odnosu na prethodne izveštaje. Ocena indeksa ovog stuba formira se kao prosek vrednosti dva indikatora - proseka inflacije na godišnjem nivou i dinamike javnog duga koji je novi kompozitni pokazatelj. Njemu se ujedno i duguje ukupan rast vrednosti indeksa ovog stuba. Dinamika javnog duga dobija se na osnovu tri podatka: opšteg kreditnog rejtinga zemlje, nivoa javnog duga merenog učešćem u BDP-u i stepena razvijenosti privrede koja vrši grupisanje zemalja smo u jednu od dve kategorije - napredne privrede ili sve ostale. Kako se ocene za ovaj indikator dobijaju u prekidnim intervalima od po 10 na skali od 0 do 100, promena vrednosti ovog indikatora je prilično nagla. Ipak, usled prilične neosetljivosti sistema klasifikovanja razvijenosti privreda za dalji rast ocene ovog indikatora u slučaju Srbije potrebne su izuzetno velike promene koje se ne mogu tako brzo ostvariti. One podrazumevaju ili ulazak u kategoriju naprednih privreda što bi zahtevalo povećanje BDP-a po glavi stanovnika za barem 3 puta ili povećanje opšteg kreditnog rejtinga zemlje mereno prosekom rejtinga tri glavne rejting agencije (Moody's, S&P i Fitch) za dva nivoa.

Drugi najveći doprinos duguje se stubu koji prati razvijenost i stabilnost finansijskog sistema unutar kojeg su četiri indikatora ostvarila veću ocenu, tri su zadržali vrednosti iz prošle godine i jedan je zabeležio minimalno smanjenje na nivou druge decimale što je na skali 0-100 zanemarljiva promena. Bolja ocena na osnovu podataka percepcije dobijenih iz ankete privrednika (EOS) dobijena je na pitanja o pristupačnosti finansiranja malih i srednjih preduzeća, dostupnošću kapitala za nove preduzetničke poduhvate i stabilnosti bankarskog sistema. Pored ovih „mekih“ ocena bolji rezultat zabeležio je i objektivni pokazatelj učešća loših kredita računat u procentu od ukupnog nivoa kredita. Značajno smanjenje učešća loših kredita u odnosu na 2017. godinu po osnovu otpisa loših kredita od strane poslovnih banaka ili njihove prodaje licima van finansijskog sistema bitno je uticalo na bolju ocenu ovog stuba.

Tabela 3. Vrednost IGK po stubovima konkurentnosti (2017-2018.)

	2017	Promene	2018	
1. Institucije	53,0	↓	51,6	Podržavajuće okruženje
2. Infrastruktura	71,9	↑	73,0	
3. Usvajanje IKT-a	55,3	↑	56,9	
4. Makroekonomska stabilnost	70,0	↑	75,0	
5. Zdravstvo	80,9	↑	81,5	Ljudski kapital
6. Veštine	65,7	↑	67,5	
7. Tržište dobara	54,7	↑	56,5	Tržište
8. Tržište rada	60,5	↑	61,5	
9. Finansijski sistem	51,9	↑	55,9	
10. Veličina tržišta	50,2	↑	50,7	Ekosistem inovacija
11. Dinamika poslovanja	59,3	↑	60,9	
12. Sposobnost za inoviranjem	37,1	↑	39,7	

Izvor: WEF 2018.

Iako pomalo neočekivano, značajan doprinos rastu IGK za Srbiju u ovoj godini duguje se i stubu koji posmatra sposobnost privrede da generiše nove inovacije. Srbija je na nivou pojedinačnih stubova ostvarila najnižu vrednost baš kod ovog stuba od 39,7 poena, što je inače slučaj i za većinu drugih privreda usled čega je ovo stub sa najnižom vrednošću od 42,3 poena za prosek 140 posmatranih privreda. U slučaju Srbije, svi indikatora unutar ovog stuba su ostvarili bolje ocene u odnosu na prethodnu godinu. Najveći napredak ostvarili su indikatora koji prate broj međunarodnih kopronalazaka, broj prijavljenih patenata i nivo izdataka na istraživanje i razvoj u procentu od BDP-a, što su objektivno uporedivi „tvrđi“ podaci. Takođe su dobijeno i osetno više ocene iz ankete EOS na pitanja o razvijenosti klastera u privredi i stepena kooperacije između zaposlenih, preduzeća i univerziteta. Uprkos najnižoj vrednosti IGK na nivou ovog stuba Srbija je ipak unapredila svoju poziciju za devet mesta i nalazi se na 56. mestu od 140 zemalja.

Među indikatorima unutar stuba koji prati nivo veština stanovništva zabeleženo je povećanje kod osam od deset pokazatelja, jedan je ponovio rezultat od prošle godine dok je indikator koji prati nivo digitalnih sposobnosti stanovništva nešto lošije ocenjen. Povećanje vrednosti IGK na nivou stuba najviše se duguje boljim odgovorima iz ankete EOS koje su vodeći privrednici dali na pitanja o nivou kritičkog razmišljanja u nastavi, jednostavnosti pronalaženja obučenih radnika, stepenu osposobljenosti radnika i nivou veština maturanata.

Indikatori stuba koji prati razvijenost tržišta dobara u većem delu su zabeležili rast vrednosti u odnosu na prethodnu godinu što je i uticalo da ceo stub pozitivno utiče na rast ukupnog IGK. Napredak vrednosti indeksa na nivou stuba duguje se boljim odgovorima na pitanja iz ankete EOS o stepenu konkurencije u oblasti profesionalnih, maloprodajnih i mrežnih usluga, kao i prisustvu necarinskih barijera. Nešto manji rast ocena zabeležen je kod i odgovora na pitanja o stepenu tržišne dominacije, distorzivnim efektima poreza i subvencija na konkurenciju i efikasnosti carinskog postupka. Napredak koji su ovi indikatori razvijenosti tržišta dobara ostvarili bio je dovoljana da kompenzuje pad „tvrđog“ indikatora koji prati nivo međunarodne otvorenosti sektora usluga.

U slučaju stuba Institucije kod kojeg je zabeležen pad u odnosu na preračunatu vrednost iz prethodne godine, od dvadeset indikatora pomoću kojih se prati ovaj stub pogoršanje se duguje lošijim rezultatima samo četiri indikatora (od čega je pad kod stuba koji prati stepen terorističkih incidenata na nivou od pola promila). Na nižu ocenu stuba uticala je lošija ocena indeksa koji prati razvijenost usluga elektronske participacije stanovništva u javnim uslugama (e-government) uz sličan nivo pada koji je ostvaren i kod indikatora koji prati stepen slobode štampe. Pored ova dva indikatora pad je ostvario još jedan „tvrđi“ pokazatelj u vidu godišnje stope ubistava na 100.000 stanovnika u zemlji.

Pad vrednosti IGK za stub Institucije posledično se odrazio i na lošiji plasman za jedanaest mesta koji je Srbija ostvarila na rang listi pojedinačno posmatranih stubova. Kod preostalih 11 stubova koji su zabeležili povećanje vrednosti IGK, unapređenje pozicije na rang listi individualno posmatranih ostvarilo je samo njih sedam. Uprkos višoj vrednosti IGK, stubovi Zdravstvo i Dinamika poslovanja su zadržali istu poziciju koju bi imali i prošle godine prema tekućoj metodologiji, dok su stubovi Usvajanje IKT-a i Veličina tržišta zabeležili pad pozicije za tri i jednom mesto respektivno. Pad na listi ovih stubova uprkos višim ocenama za prethodnu godinu posledica je relativno višeg napretka koje su zemlje iz neposrednog okruženja na rang listi ostvarile u posmatranom periodu, što je dovelo do pomeranja Srbije na par mesta niže. Najveći napredak ostvario je stub Makroekonomska stabilnost za koji je pozicija poboljšana za 31 mesto na rang listi. Sledi ga napredak stuba Finansijski sistem od 18 mesta na listi i stub Tržište dobara koji je bolje plasiran za 12 mesta.

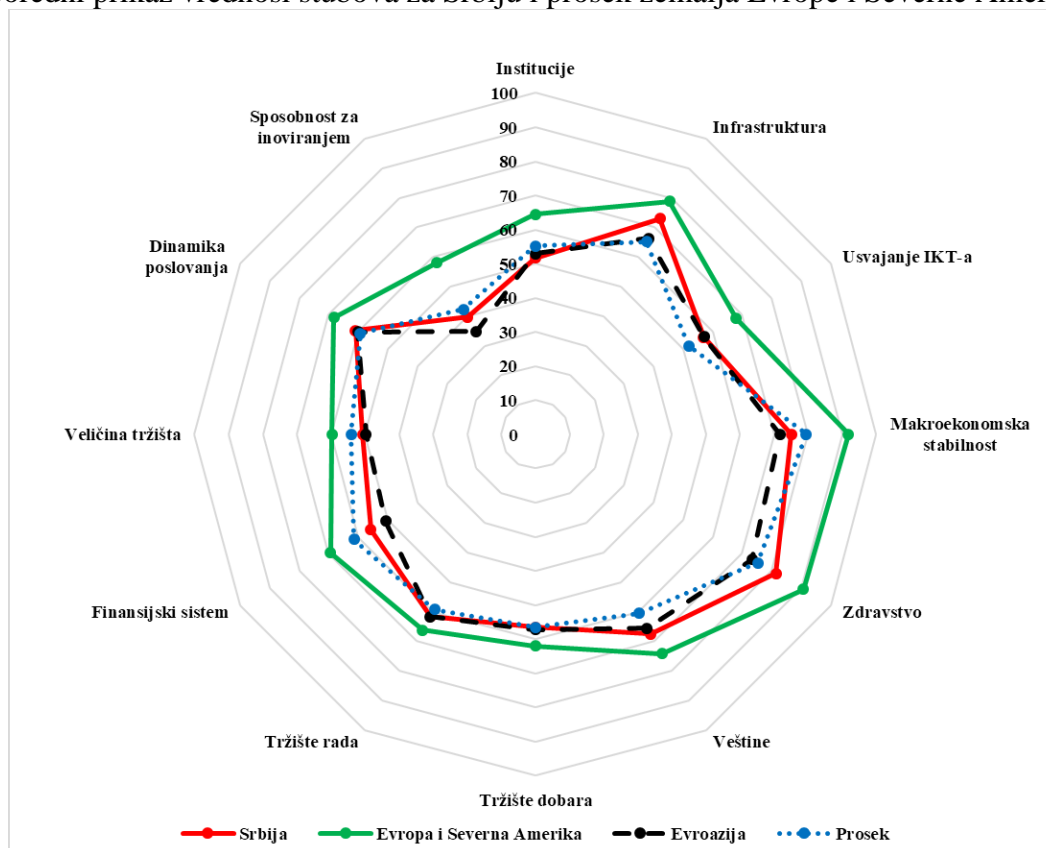
Tabela 4. Rangovi pojedinačnih stubova konkurentnosti (2017-2018.)

	2017	2018	Broj mesta	Promena
1. Institucije	65	76	-11	↓
2. Infrastruktura	50	48	+2	↑
3. Usvajanje IKT-a	57	60	-3	↓
4. Makroekonomska stabilnost	95	64	+31	↑
5. Zdravstvo	67	67	-	-
6. Veštine	58	56	+2	↑
7. Tržište dobara	78	66	+12	↑
8. Tržište rada	54	52	+2	↑
9. Finansijski sistem	97	79	+18	↑
10. Veličina tržišta	74	75	-1	↓
11. Dinamika poslovanja	59	59	-	-
12. Sposobnost za inoviranjem	65	56	+9	↑

Izvor: WEF 2018.

Kada se posmatra trenutna pozicija Srbije konkurentnosti u odnosu na ostale privrede, zaključuje se da smo vrlo blizu proseka svih zemalja uključenih u ovogodišnji izveštaj. To potvrđuje i razlika ukupnog IGK između Srbije i najbolje i najlošije plasirane privrede u ovoj godini (SAD i Čad) koja je vrlo slična i iznosi 24,7 i 25,4 poena respektivno. Slično je i na nivou pojedinačnih stubova što pokazuje Slika 1 gde se vidi uporedni prikaz sa vrednostima stubova na nivou Srbije, proseka zemalja Evrope i Severne Amerike, proseka zemalja Evroazije i proseka svih zemalja u ovogodišnjem izveštaju. Statistički najmanji stepen disperzije razlika vrednosti pojedinačnih stubova utvrđen je između Srbije i proseka zemalja Evroazije od samo 2,97. Kada se posmatraju vrednosti stubova koje u proseku ostvaruju privrede Evrope i Severne Amerike zaostatak Srbije je evidentan na nivou svakog stuba. On je najmanji kod stuba Tržište rada i iznosi 4,7 poena u proseku dok je prvi sledeći stub Infrastruktura koji zaostaje za 5,8 poen. Najveći jaz primetan je kod stuba Sposobnost za inoviranjem od 18,4 poena što ujedno predstavlja i 46% trenutne vrednosti IGK koju Srbija ostvaruje na nivou ovog stuba. Sledeći po redu su stubovi Institucije, Veličina tržišta i Makroekonomska stabilnost gde je prosečno zaostajanje Srbije između 22-25% trenutne vrednosti koju ovi stubovi ostvaruju.

Slika 1. Uporedni prikaz vrednosti stubova za Srbiju i prosek zemalja Evrope i Severne Amerike

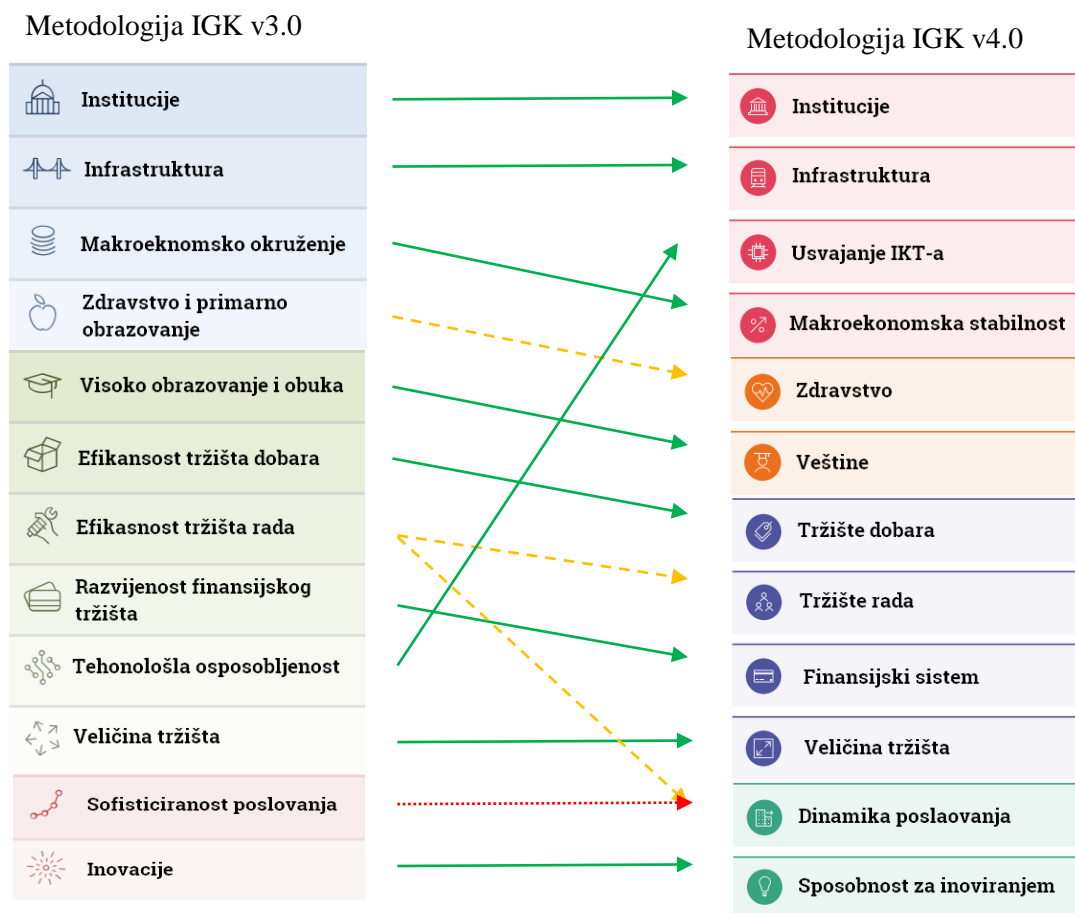

O revidiranom Indeksu globalne konkurentnosti (IGK v4.0) i šta on meri

SEF je u novom globalnom izveštaju o kretanju konkurentnosti u 2018. izvršio značajnu reviziju dosadašnje metodologije koja se koristila za procenu konkurentne pozicije privreda. I dalje se konkurentnost prati na osnovu 12 stubova konkurentnosti ali je njihova pozicija, struktura i način kalkulacije promenjen, kao i imena.

6

Slika 2. Pregled rasporeda i naslova novih stubova prema metodologiji IGK v4.0 u odnosu na prethone

Umesto dosadašnjih 114 indikatora za računanje indeksa globalne konkurentnosti sada se upotrebljava 98 indikatora od čega su 64 indikatora u potpunosti novi. Promena je izvršena tako da su „meki“ indikatori koji se dobijaju na bazi Ankete privrednika (EOS) zamenjeni objektivnim pokazateljima gde god je to bilo moguće. Usled toga je uticaj indikatora percepcije na konačnu vrednost IGK smanjen sa na 30% čime je značajno povećana objektivna uporedivost IGK između zemalja. Za vrednosti indikatora percepcije („mekih“) primenjuje se metod ponderisanja pokretnih proseka gde na konačnu vrednost utiču i odgovori iz prethodne godine kako bi se dodatno smanjile prevelike oscilacije u vrednosti odgovora.

Takođe je napuštena i metoda grupisanja privreda u faze razvoja na osnovu kojih su se primenjivali različiti ponderi za uticaj pojedinih grupa stubova na konačnu vrednost IGK. Indeks se sada računa za sve privrede na isti način i konačna vrednost IKG je jednostavan prosek od 12 stubova, tako da implicitna težina svakog stuba iznosi oko 8,3% (1/12). Vrednosti stubova konkurentnosti i indikatora unutar stubova su transformisani na skalu 0-100 pri čemu je 0 najlošija vrednost dok je 100 maksimalna ocena. Obrazloženje je da, kako se nastavlja 4IR, svi faktori konkurentnosti imaju sličan uticaj na konkurentnu poziciju

privrede, bez obzira na nivo dohotka tako da se svaki stub se može smatrati potencijalnim prioritetom. Automatizacija ima potencijal da uspori razvoj zemlje koja se oslanja na niske troškove rada u proizvodnji. Rodrick (2015) je, na primer, pokazao da je privredni rast u mnogim zemljama u razvoju baziran na sektoru usluga, dok nove industrijske zemlje počinju da se deindustrijalizuju mnogo ranije nego zapadne zemlje. Istovremeno, IKT smanjuju informacione barijere i omogućavaju brži transfer ideja, tehnologija i nematerijalnih proizvoda širom sveta, otvarajući time nove mogućnosti za ekonomije u razvoju. Na bazi ovih saznanja novi IGK v4.0 ne određuje jedinstveni put kojim se može ostvariti prosperitet, već nagrađuje zemalje koje ostvaruju napredak kroz revolucionarne promene i kažnjava one koji zanemaruju bilo koji aspekt konkurentnosti, bez obzira na fazu razvoja.

Usled promena metodologije koja je izvršena u načinu računanja indeksa i nove strukture stubova, vrednost IGK kao i ranga nije uporediva sa prethodnim izdanjima izveštaja SEF-a!!!

Uporedivost je moguća samo sa preračunatom vrednošću IGK koje je dostupan u ovogodišnjem izveštaju za podatke iz 2017. godine. Ova godina predstavlja prekretnicu u istoriji praćenja konkurentnosti zemlja dugoj četiri decenije. Kao i u prethodnim verzijama indeksa, IGK v4.0 posmatra konkurentnost privreda kroz faktore koji su ključni faktori produktivnosti, što se smatra najvažnijom determinantom dugoročnog privrednog rasta. Uzročna veza od produktivnosti do privrednog rasta i povećanja prihoda je čvrsto utemeljena u teoriji i utvrđena je empirijski. Indikatori koji prate performanse konkurentnosti u novom IGK v4.0 objašnjavaju više od 80% varijacija u nivou prihoda i 70% varijacija u dugoročnom rastu u analiziranim privredama. Novi IGK v4.0 strukturira je kroz 12 glavnih pokretača produktivnosti ili „stubova“ (Slika 2), čiji će se uticaj na privredni rast povećavati sa širenjem efekata četvrte industrijske revolucije (4IR). Stubovi su za razliku od prethodne metodologije sada grupisani u četiri srodne kategorije: Podržavajuće okruženje, Ljudski kapital, Tržišta i Ekosistem inovacija. Ove četiri kategorije koriste se samo u svrhe prezentacije i ne utiču na način kalkulacije IGK.

Osnovna ideja iza promene metodologije vezana je sve veći uticaj IKT na privredni razvoj i činjenicu da transfer znanja i tehnologija može da smanji vreme koje je nerazvijenim privredama potrebno da bi smanjile zaostajanje za razvijenim privredama. Ipak, na osnovu ovogodišnjih podataka zaključuje se da je za ozbiljniji primene IKT ali i podsticanja primene inovativnih tehnologa potrebno obezbediti kombinaciju različitih faktora koji međusobno nisu supstitutivni (efikasna administracije, fizička infrastruktura, pozitivan stav prema preduzetničkom ponašanju, ljudski kapital, podsticajne institucije, ...). Usled toga, samo je mali broj zemalja uspeo da obezbedi odgovarajuće uslove brži razvoj i primenu inovativnih tehnologija.

Analiza stubova konkurentnosti jasno pokazuje da su u mnogim zemljama osnovni uzroci usporenog rasta nesposobnost da se iskoriste nove mogućnosti koje nudi 4IR u vidu savremenih tehnologiju u kombinaciji sa "starim" problemima privrednog razvoja u vidu loših institucija, infrastruktura i veštine kojima radnici raspolazu. Snažne institucije su osnovni pokretač kako produktivnosti tako i dugoročnog rasta. Kvalitet institucionalnog okruženja u velikoj meri određuje stepen razvijenosti tehnologije i fizičkog i ljudskog kapitala koji predstavljaju osnove izvora razlika u dohotka u zemljama. Važnost ovih bazičnih determinanti za ekonomski napredak uticao je da prvi od 12 stubova IGK 4.0 meri kvalitet i razvijenost institucija. Uređivanjem načina na koji se pojedinci organizuju i oblikovanjem ekonomskih transakcija, institucije čine okosnicu ekonomske aktivnosti i blagostanja u društvu. Bez razvoja institucionalne infrastrukture unapređenja ostalih stubova moguća su uz drastično rastuće marginalne troškove, na osnovu čega je dugoročno unapređenje životnog standarda na ovaj način neizvodljivo.

Paralelno sa razvojem konkurentne pozicije neophodno je voditi računa i o stepenu nejednakosti i zaštiti životne sredine. Vremenske nepogode i problemi globalnog zagrevanja predstavljaju ograničenje na planetarnom nivou sa tendencijom pogoršanja ukoliko se ne promeni pristup od strane zemalja koje su najviše zaslužne za njih. Otvaranje privrede ka međunarodnoj konkurenciji i liberalizacija tržišta dobara, kapitala i rada predstavlja jedan od načina dodatnog unapređenja konkurentne pozicije, što potvrđuju i ovogodišnji podaci. Ipak, politike usmerene ka bržoj integraciji u međunarodna tržišta neophodno je sprovoditi u koordinaciji sa politikama osnaživanja izloženih grupa (radnika, malih preduzeća) u cilju sticanja neophodnih veština za rad u novom okruženju.

Konkurentnost i konkurencija

Imajući u vidu kompleksnu strukturu IGK-a, konkurentnost koju reprezentuje mogli bismo grubo definisati kao skup institucija, politika i činilaca koji određuju stepen produktivnosti zemlje. Nivoom konkurentnosti izražava se kapacitet nacionalne privrede da u srednjoročnom periodu generiše održivi ekonomski rast na postojećem nivou razvijenosti. Polazeći od definicije konkurentnosti ukazaćemo na terminološku razliku između konkurentnosti i konkurencije, jer se u široj domaćoj javnosti, štampanim i elektronskim medijima, ova dva termina nepravilno koriste kao sinonimi, te se unapređenje konkurentnosti i unapređenje konkurencije neopravdano poistovećuju. Naime, konkurencija kao tržišni fenomen govori o intenzitetu tržišne utakmice između tržišnih učesnika kako na strani ponude tako i na strani tražnje za dobrima i uslugama. Podsticanje konkurencije na parcijalnim tržištima bi trebalo da rezultira nižim cenama, većim kvalitetom i raznovrsnošću proizvoda i usluga, učestalim inovacijama na strani ponude, što ima pozitivne implikacije na potrošačev višak. Zbog svog pozitivnog dejstva na nivo blagostanja parcijalnih tržišta, zaštita i podsticanje konkurencije su teme od prvorazrednog značaja za sve tržišne privrede. Podizanje nivoa konkurencije između tržišnih učesnika i *ceteris paribus* dovodi do unapređenja konkurentnosti zemlje, ali suprotno ne mora da važi. Naime, aspekti konkurencije ulaze u proračun samo jednog od ukupno dvanaest stubova konkurentnosti zemlje („Efikasnost tržišta dobara“), što konkurentnost čini znatno širim i obuhvatnijim pojmom od konkurencije. Koreni poistovećivanja ovih pojmova nalaze su u relativno kratkoj prisutnosti ovih termina u stručnoj i široj javnosti u Srbiji. Rangiranje zemalja prema Indeksu globalne konkurentnosti datira od 2005. godine. Iako se počeci razmatranja aspekata konkurentnosti zemalja i pokušaji njenog merenja mogu pronaći znatno pre pomenute godine, globalna rasprostranjenost ovog fenomena nastupa tek s Indeksom globalne konkurentnosti. Za istu godinu vezuje se i početak uvođenja zaštite konkurencije u Srbiji, donošenjem Zakona o zaštiti konkurencije i formiranjem Komisije za zaštitu konkurencije.